

СУБ'ЄКТИ ВЗАЄМОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ З МЕТОЮ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ПРАЦІ

OBJECTIVES OF INTERACTIONS DURING THE INVESTIGATION OF TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS

Кунтій А.І., к.ю.н.,

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1

*Інститут з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ*

У науковій статті розкривається поняття торгівлі людьми з позиції аналізу міжнародно-правових актів і змісту кримінальної відповідальності за торгівлю людьми, з метою експлуатації праці, наводиться коло суб'єктів, що залучаються до сфери взаємодії зі слідчим під час розслідування цього виду кримінальних проваджень. Проведено розмежування суб'єктів з урахуванням класифікацій у науці кримінального процесу на процесуальну та не процесуальну взаємодію. Здійснено розгляд повноважень підрозділу Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми. Розглянуто порядок взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, яким встановлено, що Міністерство соціальної політики є Національним координатором, що координує діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади. Наголошено на визначальній ролі оперативних підрозділів, зокрема підрозділу протидії наркозлочинності, під час документування кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, а також працівників підрозділів Національної поліції, які здійснюють превентивну діяльність. Також у процесі взаємодії під час розслідування торгівлі людьми з метою експлуатації праці підкреслено роль працівників міграційної служби та Державної прикордонної служби України, котрі можуть виявити ознаки торгівлі людьми під час проведення заходів на пунктах пропуску через державний кордон. Встановлено важливу роль у процесі взаємодії, працівників засобів масової інформації та громадських організацій, діяльність яких насамперед пов'язана з наданням допомоги особам, що потерпіли внаслідок торгівлі людьми, наданням матеріальної, медичної та психологічної допомоги, наданням притулку, ресоціалізацією, організацією професійного навчання, сприянням у працевлаштуванні тощо. Серед останніх зроблено акцент на взаємодії з Представництвом Міжнародної організації з міграції в Україні та неурядовими організаціями України. На підставі аналізу законодавчих актів розкривається зміст кожного із суб'єктів у ході розслідування торгівлі людьми з метою експлуатації праці.

Ключові слова: торгівля людьми, експлуатація праці, взаємодія, суб'єкти.

The scientific article describes the concept of trafficking in human beings from the point of view of the analysis of international legal acts and the content of criminal responsibility for trafficking in human beings for the purpose of exploitation of labor. The differentiation of subjects is made, taking into account the classifications in the science of criminal proceedings for procedural and non-procedural interaction. The powers of the Department for Combating Trafficking in Persons were reviewed. The order of interaction of the subjects, which take measures in the sphere of combating trafficking in human beings, is considered. The decisive role of operational units, in particular the unit for combating drug crime, was emphasized in the documentation of criminal offenses in the field of drug trafficking, as well as the employees of units of the National Police who carry out preventive activities. Also, in the process of cooperation in the investigation of trafficking in human beings for the purpose of labor exploitation, the role of workers of the migration service and the State Border Service of Ukraine, who can detect signs of trafficking in human beings, during the activities at the border crossing points is emphasized. An important role in the process of interaction, media workers and public organizations, whose activity is primarily related to providing assistance to victims of trafficking in human beings, providing material, medical and psychological assistance, asylum, re-socialization, professional organization training, job placement assistance, etc. The latter focuses on cooperation with the Delegation of the International Organization for Migration to Ukraine and non-governmental organizations of Ukraine. Based on the analysis of legislative acts, the content of each of the subjects is disclosed in the course of the investigation of human trafficking for the purpose of exploitation of labor.

Key words: human trafficking, labor exploitation, interaction, objectives.

Серед актуальних проблем сучасного українського суспільства слід виділити проблему торгівлі людьми з метою експлуатації праці, котра є складною і багатогранною, про що свідчить динаміка її зростання в останні роки. Торгівля людьми – це явище, яке суперечить принципам природного права, оскільки посягає на низку фундаментальних прав людини і громадянина. Водночас цей феномен має глибоке суспільно-історичне коріння. Незважаючи на багаторічні спроби міжнародної спільноти вирішити проблему торгівлі людьми, ця проблема залишається актуальною і продовжує збільшувати свій масштаб. Серед жертв транснаціональної торгівлі людьми з метою експлуатації праці чимало українських громадян, що викликає занепокоєність як у державних діячів, так і у вчених, представників правозахисних організацій і пересічних громадян.

Актуальність теми дослідження зумовлена потребами практики протидії злочинності та криміналістичної науки, а важливість наукової розробки цієї теми полягає у комплексному вивченні та розв'язанні проблем протидії торгівлі людьми з метою експлуатації праці. Адже саме комплексне її дослідження на підставі вивчення даних судово-слідчої практики у поєднанні з досягненнями вітчизняних і зарубіжних наук правового циклу дозволить запропонувати практиці нові прийоми протидії цьому

виду кримінального правопорушення, що відповідатимуть сучасному рівню розвитку науки та повинні стати практичним інструментарієм для працівників органів досудового розслідування.

Торгівля людьми знайшла своє відображення у працях науковців, серед яких М.І. Андрієнко, М.О. Васильєва, В.А. Глуховець, О.М. Ємець, Я.Г. Лизогуб, В.В. Матвійчук, А.А. Небитов, Д.Й. Никифорчук, А.М. Орлеан, В.М. Підгородинський, Є.Д. Скулиш, Є.Ф. Стрекалов, С.С. Чернявський, М.О. Шилін, С.С. Яценко та ін. Проте криміналістична наука потребує докладнішого визначення суб'єктів, що входять до системи взаємодії зі слідчим під час розслідування торгівлі людьми з метою експлуатації праці.

Необхідність дослідження проблем взаємодії слідчого з органами та підрозділами, що залучаються до процесу розслідування торгівлі людьми з метою експлуатації праці, і необхідність розробки протидії таким кримінальним правопорушенням частково підтверджують і дані офіційної статистики. Як свідчить статистика, упродовж 2013 р. було зареєстровано 131 кримінальне провадження за ст. 149 Кримінального кодексу України (далі – КК): у 2016 р. – 115; у 2017 р. – 79; у 2018 р. – 270; протягом січня-квітня 2019 р. – 116 [1]. Статистика свідчить про збільшення рівня цього виду кримінального

правопорушення. Так, у ході інтерв'ювання працівників слідчих підрозділів Національної поліції України 78% слідчих зазначили, що існує проблема у взаємодії слідчого з іншими підрозділами під час досудового розслідування торгівлі людьми.

Дані статистики й опитування, беззаперечно, підкреслюють актуальність зазначеного наукового дослідження.

Згідно з положеннями Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми торгівля людьми означає найм, перевезення, передачу, приховування або одержання осіб шляхом погрози або застосування сили чи інших форм примусу, насильницького викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або безпорадним станом або наданням чи отриманням плати чи вигоди для досягнення згоди особи, яка має владу над іншою особою, для експлуатації. Експлуатація включає в себе, принаймні, експлуатацію проституції інших осіб чи інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю чи послуги, рабство чи подібну до рабства практику, поневолення або вилучення органів [2].

Однак у КК, на відміну від міжнародних актів, торгівлю людьми виділяють як окрему форму об'єктивної сторони, відмінну від таких його форм, як вербування, перевезення (переміщення), передача, переховування або одержання людини. Це означає, що у ст. 149 КК України під торгівлею людьми слід розуміти власне торгівлю, тобто вчинення акту купівлі-продажу людей, який полягає у тому, що особа (продавець) незаконно передає або зобов'язується передати людину іншій особі (покупцю), а покупець приймає або зобов'язується прийняти її і сплатити за неї певну грошову суму [3].

Існують різні форми взаємодії слідчого та інших органів і підрозділів, що залучаються до сфери розслідування, у зв'язку з чим виникає питання їх класифікації, проте більшість вчених-криміналістів і процесуалістів розрізняють процесуальні (засновані на нормах Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) і Законів України, що регламентують діяльність органів, які перебувають у взаємодії) і непроцесуальні (організаційні) форми взаємодії. Якщо в першому випадку взаємодія може протікати лише у формах, передбачених кримінально-процесуальним законом, тією чи іншою мірою врегульовані ним і характеризуються наявністю певних процесуальних відносин, то у другому – слідчий може застосовувати як процесуальні, так і організаційні форми взаємодії [4, с. 103].

Важливою передумовою своєчасного отримання інформації про вчинені кримінальні правопорушення, пов'язані з торгівлею людьми, а також належної протидії торгівлі людьми є налагодження дієвої взаємодії з усіма суб'єктами, котрі здійснюють заходи в цій сфері. На законодавчому рівні перелік таких суб'єктів визначено у ст. 5 Закону України «Про протидію торгівлі людьми», серед яких: 1) Президент України; 2) Кабінет Міністрів України; 3) центральні органи виконавчої влади; 4) місцеві органи виконавчої влади; 5) закордонні дипломатичні установи України; 6) заклади допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми. У здійсненні заходів, спрямованих на попередження протидії торгівлі людьми, беруть участь органи місцевого самоврядування, а також, за згодою, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, громадські організації та окремі громадяни [5]. Окрім цього, на нашу думку, слід виділити ще й такі спеціальні суб'єкти взаємодії:

- управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації, підзвітні йому структурні підрозділи райдержадміністрацій і відповідні виконавчі органи міських рад;
- центри соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді;
- служби у справах дітей;
- управління освіти і науки облдержадміністрації, підзвітні йому структурні підрозділи райдержадміністрацій та відповідні виконавчі органи міських рад;

- управління охорони здоров'я облдержадміністрації, підзвітні йому структурні підрозділи райдержадміністрацій і відповідні виконавчі органи міських рад;

- управління праці та соціального захисту населення облдержадміністрації, підзвітні йому структурні підрозділи райдержадміністрацій і відповідні виконавчі органи міських рад;

- центри зайнятості;
- підрозділи Національної поліції України;
- підрозділи Служби безпеки України;
- підрозділи Державної прикордонної служби України;
- заклади охорони здоров'я;
- дошкільні, загальноосвітні, професійно-технічні, вищі та позашкільні навчальні заклади;
- громадські організації, що працюють у сфері надання допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми.

Враховуючи чисельність таких суб'єктів, важливим аспектом є визначення кола завдань суб'єктів, що вступають у сферу взаємодії зі слідчим під час розслідування торгівлі людьми.

Якщо говорити про підрозділи Національної поліції, то здебільшого це підрозділи боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми. Існує спеціально створений Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми. За інформацією підрозділів боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, щодо вчинення вказаних правопорушень у розрізі інших сфер життєдіяльності громадян можуть володіти або відслідковувати окремі дії торгівців «живим товаром» представники інших структурних підрозділів системи МВС України, діяльність яких не пов'язана з виявленням зазначених кримінальних правопорушень. Таких сфер (як і органів чи підрозділів) багато, їх визначення залежить від виду експлуатації, механізму вчинення кримінального правопорушення, його форми, географії, способів учинення тощо.

Порядок взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 р. № 783. Згідно із зазначеним актом Міністерство соціальної політики є Національним координатором, що, відповідно, координує діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади [6].

Наступним суб'єктом слід виділити оперативні підрозділи Національної поліції України, що забезпечують виявлення та документування кримінальних правопорушень інших категорій, а також підрозділи громадської безпеки (дільничні офіцери, патрульна служба та ін.). Наприклад, факти торгівлі людьми можуть виявити під час документування підрозділами служби протидії наркозлочинності під час документування кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів. Потерпілих від торгівлі людьми, які стали жертвами сексуальної експлуатації за кордоном, часто примусово втягують у наркотичну залежність. Після повернення на батьківщину зазначені особи зазвичай не можуть позбавитися цієї залежності та потрапляють у поле зору зазначених підрозділів. З огляду на те, що інформацію про факти торгівлі людьми під час здійснення оперативного-розшукових заходів можуть отримувати практично всі оперативні підрозділи системи Національної поліції України, необхідно налагодити тісну взаємодію щодо обміну інформацією із працівниками таких підрозділів. Організація протиправної діяльності міжнародного каналу торгівлі людьми є багатостадійним процесом, що стосується різних аспектів життя громадян.

Нерідко інформація щодо можливих потерпілих від торгівлі людьми, а також осіб, імовірно причетних до вчинення вказаного кримінального правопорушення, надходить від підрозділів Державної прикордонної служби України. Зокрема, це може бути інформація про виявлення ознак протиправної діяльності під час проведення заходів

на пунктах пропуску через державний кордон. У межах співпраці з такими підрозділами слід налагодити отримання інформації про факти торгівлі людьми шляхом відпрацювання вузлів транспортного зв'язку (аеропортів, морських портів, вокзалів тощо). З цією метою необхідно забезпечити постійне оперативне перекриття зазначених транспортних вузлів шляхом організації роботи в місцевому органі оперативної групи або оперативного працівника підрозділу боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, а за неможливості – закріпити окремого працівника за певною лінією роботи чи скласти графік відпрацювання особовим складом підрозділу. Такі заходи можуть мати як оперативно-розшуковий (наприклад, під час отримання та перевірки інформації про можливе переміщення осіб за кордон із метою експлуатації), так і оперативно-профілактичний характер. Доцільно визначити дати й час здійснення транспортних рейсів до основних країн призначення «живого товару» з урахуванням географічного положення регіону й актуальних тенденцій в оперативній обстановці на території обслуговування.

Важливу роль в отриманні первинної інформації про кримінальні правопорушення зазначеної категорії відіграють підрозділи Державної міграційної служби України, адже торгівля людьми здебільшого передбачає експлуатацію громадян України за кордоном, якій передують підготування всіх необхідних виїзних документів для потенційних постраждалих осіб. За умов налагодженої взаємодії досвідчені працівники підрозділів ДМС України можуть звернути увагу на групи осіб (наприклад, жінок віком від 18 до 35 років або чоловіків працездатного віку, які одночасно подають документи на виготовлення закордонних паспортів). Здебільшого замовляють термінове виготовлення таких документів. Трапляються також непоодинокі інциденти, коли громадянам України в'їзд до тієї чи іншої держави заборонено. Зазвичай вказані санкції впроваджуються за вчинення на території іноземної держави правопорушень, нерідко таких, що пов'язані із заняттям проституцією. У зв'язку з цим зазначені особи намагаються отримати новий паспорт громадянина України зі зміненими анкетними даними (прізвищем, ім'ям, по батькові тощо). Моніторинг оголошень у друкованих засобах масової інформації, Інтернет-оголошень, оголошень, розміщених у місцях значного скупчення людей (вокзалах, зупинках громадського транспорту, аеропортах). Практика свідчить, що для організації торгівлі людьми злочинці переважно забезпечують пошук і вербування якомога більшої кількості майбутніх жертв. За таких умов торговці «живим товаром» широко використовують оголошення в засобах масової інформації та всевітній інформаційній мережі Інтернет. У кожному регіоні держави видається безліч періодичних видань для широкої аудиторії, у більшості з яких поряд із суто публіцистичними статтями опубліковують оголошення різних категорій. Найбільший оперативний інтерес для оперативних підрозділів становлять ті видання, що містять оголошення про працевлаштування, насамперед за кордоном, підозрілі пропозиції роботи у сфері розваг, оголошення з надання візової підтримки, періодичні видання туристичного характеру, зокрема в яких пропонують роботу (для молодих дівчат привабливої зовнішності або чоловіків працездатного віку) тощо. Інколи для розміщення рекламних оголошень у друкованих виданнях можуть використовувати також публіцистичні статті з явним комерційним змістом, наприклад, стосовно успішної багаторічної діяльності іноземного підприємства, що займається посередництвом у працевлаштуванні за кордоном, які також не слід залишати поза увагою. З розвитком новітніх технологій злочинна діяльність торговців людьми набула нових форм і методів. Сьогодні більшість кримінальних правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми, учиняють із використанням можливостей мережі Інтернет, яка не тільки

містить інформацію про кримінальні правопорушення та докази протиправної діяльності, а й слугує зручним простором для налагодження каналів торгівлі людьми. Необхідне здійснення постійного моніторингу мережі Інтернет, насамперед стосовно виявлення оголошень із пропозиціями працевлаштування за кордоном, роботи у сфері розваг, модельного бізнесу, в ескорт-агенціях, консумації, участі у фотосесіях, надання послуг сексуального характеру, візової підтримки, торгівлі органами, супроводження процесів усиновлення, сурогатного материнства тощо. Окрім веб-сайтів оголошень, моніторингу також підлягають і різноманітні соціальні мережі («Однокласники», «ВКонтакте»), «Facebook», «Twitter» тощо), форуми, блоги та інші ресурси мережі. Водночас популярним є створення та функціонування в мережі Інтернет окремих веб-сайтів міжнародних ескорт-агенцій, модельних і шлюбних агенцій, сайтів еротичного характеру тощо, які також підлягають перевірці. Про наявність фактів торгівлі людьми може свідчити інформація в ЗМІ та мережі Інтернет не лише рекламного характеру, а й різноманітні повідомлення, прес-релізи, статті, передачі, репортажі тощо. Розглядаючи засоби масової інформації як джерело повідомлень про кримінальні правопорушення, слід зазначити, що неабиякий інтерес для оперативних підрозділів становить діяльність журналістів, пов'язана з проведенням журналістських розслідувань, спрямованих на викриття правопорушень. За своєю природою, а також характером та обсягом регламентованих національним законодавством можливих заходів, журналістські розслідування дещо схожі з такими напрямками роботи органів внутрішніх справ, як отримання інформації про злочин, проведення її перевірки та навіть здійснення оперативно-розшукової діяльності. Така подібність зумовлена, зокрема, подібністю низки цілей обох сторін (з'ясуванням відомостей, їх перевіркою та фіксацією протиправних дій). Під час журналістських розслідувань стосовно випадків торгівлі людьми (у разі підтвердження отриманої інформації) може бути виявлено ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 149 КК України, про що журналіст зобов'язаний повідомити компетентним правоохоронним органам. На практиці були приклади успішних журналістських розслідувань злочинної діяльності, пов'язаної з торгівлею людьми. Водночас вони показали позитивні результати (винних було притягнуто до кримінальної відповідальності), оскільки завдяки їм було встановлено значну кількість ознак відповідного складу злочину, зафіксовано протиправні дії громадян за допомогою технічних засобів, отримано інформацію, що може бути використана як докази в судовому провадженні, підготовлено підґрунтя для здійснення оперативно-розшукової діяльності та реалізації оперативних матеріалів із затриманням фігурантів «на гарячому».

Звичайно, успішне проведення таких заходів є нелегким завданням для журналіста, але, зважаючи на зростання інтересу засобів масової інформації до висвітлення відомостей про факти торгівлі людьми та неабиякий потенціал журналістських розслідувань у цій сфері, їх слід розглядати не лише як важливе джерело інформації про злочини цієї спрямованості, а й як ефективний інструмент її перевірки та документування протиправних дій торговців людьми. Окрім необхідності постійного моніторингу засобів масової інформації, викладене свідчить про доцільність налагодження безпосередніх контактів і співпраці з їх представниками. Інформація, отримана від посольств, консулств і правоохоронних органів іноземних держав. Неабияке значення в боротьбі з торгівлею людьми відіграє міжнародне співробітництво. Вагомою є і його роль як одного з основних джерел отримання інформації про факти такої діяльності. Адже сліди від учинення протиправних дій організаторами міжнародних каналів торгівлі людьми, а також їх пособниками та докази

причетності їх до торгівлі людьми можуть бути виявлені на території інших держав, у т. ч. їх органами правопорядку. У зв'язку з цим доцільним є налагодження міжнародної співпраці з правоохоронними органами інших держав, насамперед тих, що є основними країнами призначення «живого товару», здійснення постійного обміну інформацією та спільних заходів із ліквідації каналів торгівлі людьми.

Важливим суб'єктом взаємодії під час розслідування злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, відіграє інформація, отримана від громадських (неурядових) організацій, у т. ч. міжнародних. Сьогодні в більшості регіонів України сформовано широку мережу громадських (неурядових) організацій, серед яких є також міжнародні торгівлі людьми. З огляду на специфіку та напрями роботи громадських організацій їх працівники часто контактують із жертвами торгівлі людьми, коли останні звертаються з причин медичної, соціальної або загально реабілітаційної допомоги. Представники громадських структур також підтримують контакти зі своїми колегами у країнах призначення, забезпечують роботу «телефонів довіри» та проводять інші заходи, під час яких отримують інформацію, що становить оперативний інтерес. Тому неурядові організації слід також розглядати як джерело отримання інформації про факти торгівлі людьми. Налагодивши взаємодію з ними, можливо забезпечити отримання зазначених даних за наявності згоди від їх першоджерел на контакт із правоохоронними органами.

Щодо участі громадських організацій у допомозі потерпілим внаслідок торгівлі людьми, то слід зауважити, що це, насамперед, реінтеграція та реабілітація жертв торгівлі людьми, матеріальна, медична та психологічна допомога, надання притулку, ресоціалізація, організація професійного навчання, сприяння у працевлаштуванні тощо. Особлива увага приділяється медичній допомозі потерпілим із боку зазначених організацій. Вони створюють консультаційні центри та притулки, де жертви, що пережили насильство, можуть отримати першу медичну допомогу та направлення на лікування. Зазвичай такі

організації мають можливість надати органам досудового слідства матеріали, які підтверджують факт перебування потерпілої від торгівлі людьми в реабілітаційному центрі, характер завданих протиправними діями травм, що можна використати як доказову базу вчинення злочину.

Серед таких організацій, з якими вже нині ведеться плідна співпраця у напрямі протидії торгівлі людьми, є Представництво Міжнародної організації з міграції в Україні (МОМ). Крім того, існують неурядові організації України (НУО), що надають реінтеграційну допомогу постраждалим від торгівлі людьми, безпосередньо працюють із ними. Діяльність НУО також спрямована на підвищення обізнаності та попередження торгівлі людьми.

У випадках, передбачених законодавством, працівник неурядової організації, за наявності у нього документів адвоката, може визнаватися представником потерпілого у кримінальному провадженні, що дає можливість потерпілій особі почуватися більш захищеною в кримінальному процесі. Крім того, МОМ неодноразово сприяла залученню адвокатів, які представляли інтереси потерпілих під час досудового слідства та в суді.

Таким чином, чіткий розподіл функцій і повноважень слідчого з іншими органами та підрозділами під час проведення досудового розслідування має забезпечувати упорядкованість і узгодженість дій у структурі загальнодержавного механізму протидії торгівлі людьми, в т.ч. з метою експлуатації праці.

Слід зазначити, що ефективність діяльності, спрямованої на протидію торгівлі людьми, перебуває в нерозривному зв'язку з питанням тісної взаємодії слідчого з органами та підрозділами, які залучаються до сфери розслідування зазначених кримінальних правопорушень. Крім того, протидія цьому негативному явищу вимагає комплексного підходу через об'єднання зусиль громадських організацій та урядів, на рівні відповідних державних органів країн, із яких вивозяться потерпілі, і тих держав, куди їх доправляють для подальшої експлуатації. Тому практика діяльності державних органів вимагає активного пошуку способів удосконалення такої взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень 2013 року – серпень 2019 року. Дата оновлення: 01.09.2019. URL: <http://www.gp.gov.ua>.
2. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. Дата оновлення: 21.09.2010. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858.
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III *Відомості Верховної Ради України* (ВВР). 2001. № 25–26. Ст. 131.
4. Благута Р.І., Кунтій А.І., Хитра А.Я. Взаємодія слідчого з іншими підрозділами під час досудового розслідування : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 204 с.
5. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20 вересня 2011 р. № 3739-VI. Дата оновлення: 10.11.2015 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17>.
6. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 р. № 783. Дата оновлення: 13.07.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-2012-%D0%BF>.